zákonodárství práce, která byla zřízena v lednu 1919 na mírové konferenci Versaillesské. Všech dosavadních zasedání M. k. p. zúčastnilo se Čsl. delegacemi.

Z dosud sjednaných 33 návrhů konvencí ratifikovala republika Čsl. těchto 12: o 8hodinové pracovní době (24. VIII. 1921 — jako první průmyslový stát Evropy), o noční práci žen (24. VIII. 1921), o věkové hranici pro práci v průmyslu (24. VIII. 1921), o věkové hranici pro práci v zemědělství (31. VIII. 1923), o spolčovacím právu zemědělského dělnictva (31. VIII. 1923), o týdenním klidu v průmyslových závodech (31. VIII. 1923), o zákazu užívání olovnaté běloby (31. VIII. 1923), o stejném způsobu odškodňování domácích i cizích dělníků za pracovní úrazy (8. II. 1927), o inspekci vystěhovalců na lodích (25. V. 1928), o nemocenském pojištění zaměstnanců v průmyslu, obchodu a domácnostech (17. I. 1929), o nemocenském pojištění zaměstnanců v zemědělství (17. I. 1929), a o odškodnění za nemoci vzniklé z výkonu povolání (19. IX. 1932). Mimo to přijalo doporučení o přistoupení k bernské konvenci z r. 1906 o zákazu užívání otravného bílého fosforu při výrobě zápalek.

Literatura.

a) Knižní: Dr. J. Skoch: „Mezinárodní organisace práce a Československo", Praha 1928; Dr. J. Drbohlav: „Mezinárodní organisace práce", Praha 1927; E. Mahaim: „Droit international ouvrier", Paris 1913; Justin Godart: „Les clauses du Travail dans le Traité de Versailles", Paris 1920; Maurice Guerreau: „L'Organisation permanente du Travail", Paris 1923; A. Vabre: „Droit international du travail", Paris 1923; Paul Pic: „Législation industrielle. Les lois ouvrières", Paris 1922; Bureau international du Travail: „Dix ans d'Organisation internationale du Travail", Genève 1931; Ayusawa: „International labour organisation", New York 1920; E. John, Solano: „Labour as international problem", London 1920; B. E. Lowe: „The international protection of labour", New York 1921; P. Eckhart und E. Kuttig: „Das internationale Arbeitsrecht im Friedensvertrage", Berlin 1922; Tczerklas v. Tilly: „Internationales Arbeitsrecht", Berlin-Leipzig (Göschen) 1924; Fehlinger: „Die internationale Arbeitsorganisation", Berlin 1924; Karl Pribram: „Die Problemę der internationalen Sozialpolitik", Leipzig 1927; Valentini-Fersini: „Protezione e legislazione internationale del lavoro", Milano 1909/10; Di Palma-Castiglione: „Il parlamento di classe", Roma 1922. b) Revuální články: Dr. R. Brož: „Mezinárodní zákonodárství práce", Nové Čechy, r. IV., č. 6/7; Dr. J. Kose: M. o. p. a její poměr k zemědělství", Věstník Čsl. Akademie zemědělské, r. I., č. 6/7; H. Mach: „Deset let styků Čsl. s M. o. p.", Zahraniční Politika, r. VII., č. 10; týž: „Otázka revise mezinárodních konvencí o práci", Zahraniční Politika, r. VII., č. 4; Dr. R. Teltšík: „Mezinárodní právo práce", Sociální Revue, 1925; týž: „Práva a povinnosti států, členů M. o. p.", Sociální Revue, 1927; týž: „Ratifikování mezinárodních úmluv o práci", Zahraniční Politika, r. VIII., č. 5.

Harry Mach.

Pracovní smlouva.

Právo v zemi české a moravskoslezské. A. Pojem p. s-y jest určiti tak, že jde o smlouvu, jejímž podstatným následkem právním jest povinnost k práci pro jiného. Pod tento pojem p. s-y spadá několik smluvních typů, a to především smlouva nazvaná v původním textu občanského zákoníka smlouvou námezdní, jež se pak v novelovém textu rozpadla na typy dva: na smlouvu služební a na smlouvu o dílo; pak smlouva „zmocňovací" podle hlavy 22., II. dílu, obč. zák., jíž někteří říkají smlouva o obstarání záležitostí, jiní smlouva mandátní (srov. níže pod lit. C) a smlouva schovací, při níž pracovní povinnost (srov. §§ 961, 964 a j.) arci ustupuje valně do pozadí. Nelze počítati k s-ám p-m smlouvu zprostředkovatelskou, ač byla dlouho počítána k smlouvám o dílo; neboť jejím právním následkem není povinnost práce pro jiného. Při smlouvě nakladatelské podle zák. č. 106/1923 Sb. trvá sice povinnost k určité práci (výkonu), ale struktura této smlouvy je podstatně jiná než struktura smluv p-ch výše vypočítaných, proto že proti povinnosti nakladatele k práci stojí povinnost autora přenechati dílo k vydání.

B. Smlouva služební a smlouva o dílo.

I. Prameny, pojem a ustanovení společná. 1. Zákoník občanský v hlavě 26. pod č. 1 (§§ 1151 sl.) ustanovil o smlouvě námezdní. Tato hlava byla nahražena 9. tit. (§§ 150—153) nov. III. Z ustanovení tohoto titulu, jenž nezná již námezdní smlouvy, nýbrž mluví o smlouvě služební a smlouvě o dílo, táhnou se k těmto smlouvám §§ 1151—1171 zařazené v § 150, pak §§ 151—153. O četných smlouvách služebních a o dílo jsou dána ustanovení zvláštní, která byla zachována v platnosti v § 153, nov. III., jenž vedle toho ustanovil, že § 150 se nevztahuje na služební poměr osob, které jsou ustanoveny jako úředníci nebo služebníci státu, státních ústavů, zemí, okresů, obcí a veřejných fondů, pokud slu-

žební poměr se neopírá o soukromou smlouvu. Nedotčeny zůstávají také předpisy železničního řádu provozovacího a organisačního statutu pro státní železniční správu, pokud se týká dozorčího a disciplinárního práva železničních úřadů dozorčích nad zřízenci státních a soukromých železnic. Ale § 150 má povahu předpisu subsidiárního. Pokud totiž ve zvláštních předpisech daných pro určité služební poměry není předpisů, platí § 150. Ze zvláštních předpisů sluší srovnati zejména: zákon o obchodních pomocnících a jinakých zřízencích ze dne 16. I. 1910, č. 20 ř. z.; řád živnostenský, §§ 72 sl. (srov. k tomu zák. ze dne 12. VIII. 1921, č. 330 Sb. o závodních výborech); zák. horní ze dne 23. V. 1854, č. 146 ř. z. (hlava IX., §§ 200 sl., srov. k tomu i zák. ze dne 25. II. 1920, č. 143 a 144 Sb.); řády čelední; zák. o úřednících statkových č. 9/1914; zák. o pracovním poměru při režijních stavbách železničních č. 156/1902 ř. z.; zák. č. 82/1920 Sb., kterým se upravují právní poměry domovníků; zák. č. 29/1920 o úpravě pracovních a mzdových poměrů domácké práce. Zvláštní předpisy obsahují také řády notářský a advokátní. Z obchodního zákoníka jest vzpomenouti ustanovení o smlouvě spediční a povozní, jež jsou smlouvami o dílo. Všeobecného rázu jsou zák. č. 91/1918 Sb. o osmihodinné době pracovní a zák. č. 67/1925 Sb. o placené dovolené zaměstnanců. Ale, jak bude patrno níže, týkají se jen smluv služebních.

Povšimneme-li si těchto právních pramenů blíže, seznáme, že občanský zákoník dává úplnou úpravu jen nepatrné asi části pracovních (zejména služebních) smluv, a to smlouvám zřejmě málo významným, kdežto nejčetnější a nejvýznamnější smlouvy pracovní se v podstatných kusech spravují zákony speciálními. Tím si dovedeme vysvětliti podněty (srov. na př. Grünberg V. S. der Prager J.-Z., 1925, str. 155), aby pracovní právo bylo sjednoceno. Než tradicím zákonodárným a naukovým, jakož i roztřídění úředních kompetencí neodpovídá takové sjednocení pracovního práva, jež u nás, jako ostatně i jinde, je z části právem soukromým (ale tu ne naveskrz právem občanským), z části právem správním. Nadto jsou pracovní poměry povahy tak různé, že jednotné právo pracovní se na ně naprosto nehodí. Věc lze charakterisovati tak, že občanský zákoník obsahuje jakýsi kmen předpisů, které se hodí na všechny s-y p. nebo na jich většinu, kdežto pak úprava nebo aspoň částečná úprava jednotlivých druhů takových smluv se zanechává zákonům zvláštním. Připomenouti jest také, že v oboru smluv p-ch velkého významu nabyla smlouva kolektivní (srov. o ní pod heslem Kolektivní smlouvy).

2. Na místo jednotné definice smlouvy námezdní, kterou měl § 1151 o. z., klade § 150 nov. III. (1151) definice smlouvy služební a smlouvy o dílo. Prvou definuje jako smlouvu, kterou se někdo druhému zavazuje na nějaký čas ke konání služeb; druhou jako smlouvu, kterou někdo vezme na sebe vyvedení díla za plat. K tomu sluší poznamenati:

a) Obě definované smlouvy jsou smlouvami pracovními (arg. slova: Dienstleistung, Herstellung eines Werkes) a mohou tudíž býti jejich předmětem jen činnosti, které jsou reprodukcí pracovního procesu. Ale předmětem tím mohou býti pracovní činnosti druhu nejrozmanitějšího, tedy zejména jak t. zv. činnost faktická tak činnost právní (jenže v posléz uvedeném případě platí vedle toho také ustanovení o smlouvě zmocňovací; srov. níže lit. C), činnosti nižší i vyšší, činnosti fysické i psychické. Starý § 1163 o. z., jehož systematické postavení bylo reminiscencí na římské artes liberales, se v novele již nevyskytuje. Pokud se týká pracovní činnosti nedovolené a nemožné, platí obecná ustanovení §§ 878, 879. Smlouvy o facere a non facere, které nejsou činností pracovní vykonanou pro jiného, se spravují předpisy jinakými než smlouva námezdní. § 1173 o. z., jenž to jasně naznačoval, byl bez náležitých důvodů vypuštěn. Srov. k tomu Krčmář, Smlouva námezdní, str. 4 sl. a zprávy Právnické Jednoty Moravské, 1918.

b) Přes definici služební smlouvy, v níž se nevyskytuje mzda jako essentiale negotii, lze zřetelem k tomu, co je pověděno níže pod lit. C, státi na tom, že ustanovení §§ 150—153 míří především na smlouvy, podle kterých se práce koná za mzdu, ačkoliv ustanovení o smlouvě služební platí i o některých smlouvách, při kterých synallagma je jiné než výměna práce za mzdu (o smlouvách s t. zv. volontéry, kterým za jejich práci se poskytuje vyučení v nějakých znalostech, odbytí praxe a t. pod.). Stran mzdy a úmluvy o ní platí toto:

α) Mzda může býti vyměřena způsobem rozmanitým. Může záležeti v penězích, a to zejména buď jako mzda časová, kusová nebo podíl na zisku. Přehled různých forem mezdních má na př. Klang-Adler, III.,

str. 217 sl. Přísluší-li však někomu podíl na zisku, bude tu smlouva služební (o dílo) jen tenkráte, když na vůli druhého smluvníka závisí, zdali účelu smluvního sluší se domáhati čili nic a když vliv onoho na způsob a prostředky, jakými účelu má býti dosaženo, je vyloučen; jinak byla by tu smlouva společenská (srov. Krčmář, Sml. nám., str. 127 sl., pak GUW. N. Ř. 4138, Vážný civ. 202). Mzda mohla by záležeti v jinakých věcech než penězích, na př. v naturaliích (zaopatření, byt, deputát) nebo v kvantitě získaných plodů (v té příčině má důležitá omezení § 78 živn. řádu) a mohla by také záležeti v užívání cizí věci. Ale v případě posléz uvedeném byla by to smlouva služební nebo o dílo jen tehdy, když zpeněžení a získání pracovní síly je převládajícím důvodem sjednání smlouvy; srov. dvor. dekret ze dne 14. XI. 1784, č. 380 sb. z. s. a k tomu Krčmář, Právo obligační § 3, II., a § 70, I., 4; pak GUW. N. Ř. 704; také poskytnutí příležitosti k výdělku (na př. tam, kde jest obvyklé zpropitné) je formou mezdní.

β) Jak vychází na jevo z § 150, nov. III. (1152), bude smlouva perfektní a vzejde povinnost platiti mzdu, ačkoli dohoda o mzdě se nestala a mzda tedy nemusí býti vyměřena napřed. Nebyla-li mzda vyměřena napřed a nebylo-li vyjednáno, že nemá býti placena, sluší poskytnouti mzdu přiměřenou, sr. Vážný civ. č. 11795. O přiměřenosti mzdy rozhodne patrně soudce. Ostatně jsou pro některé smlouvy ustanoveny sazby mezdní; sr. na př. zák. č. 95/1923, 102/1923 Sb. Praxis přijímá i místní zvyklost za základ vyměření mzdy. Srov. zejména GUW. 9501. V novější době se zabývá praxis hojně případy, ve kterých děti, schovanci a pod. konají práce v domácnosti rodičů, pěstounů. Ustaluje se mínění, že otázku, zdali je tu smlouva služební čili nic, nelze rozhodnouti podle nějaké striktní formule, nýbrž spíše podle celkové situace, z níž snad plyne smluvní vůle mlčky projevená.

c) Jak bylo pověděno pod č. II, 1, jest v našem právu rozeznávati:

α) smlouvu služební (l. c. operarum), t. j. smlouvu, kterou pracovník slibuje přímo svoji práci, t. j. slibuje, že v určitém čase (třeba sebe kratším) určitým způsobem si bude počínati, dá k disposici svoji pracovní sílu. Je to smlouva, kterou pracovník vstupuje v poměr odvislosti k protistraně a tedy smlouva o práci juristicky nesamostatnou; srov. k tomu Vážný civ. 10.983, 11.768, nepřesně č. 10.402;

β) smlouvu o dílo (l. c. operis), t. j. smlouvu, kterou slibuje pracovník, že poskytne objednateli výsledek práce (opus). Pracovník tu nevstupuje v poměr odvislosti k objednateli, jemu náleží rozhodnouti o tom, kdy pracovati chce a kdy nikoli, jen když v umluvené době je výsledek (dílo) hotov. Jde tu tedy o práci juristicky samostatnou. Srov. k tomu Krčmář na u. m., str. 85 sl. Dílo ostatně může býti hmotné (zůstaví-li hmotný resultát) i nehmotné (divadelní nebo koncertní provození, doprava a t. pod.); srov. i Vážný civ. 4674.

d) Smlouvy podle hl. 26 jsou smlouvy konsensuální. O perfekci srov. výše pod č. 2 b Zvláštní forma se nevyhledává. Výjimky platí o smlouvách čeledních, kde se vyhledává odevzdání závdavku (namnoze obsoletní), a o smlouvě o vyučení spadající pod § 99 živn. řádu.

e) Zvláštní zmínky zasluhují §§ 152, 246 o. z., jež mluví sice jen o smlouvách služebních, ale platí zajisté také při některých smlouvách o dílo, zejména pokud se týká t. zv. osobních úkonů.

f) Při záplatných smlouvách, kterými se někdo zavázal obstarati věc pro druhého, platí vedle §§ 150—153, nov. III., také předpisy 22. hlavy obč. zák., pokud tomu nebrání cit. paragrafy; srov. níže lit C.

II. O smlouvě služební podle občanského zákoníka. 1. Ze smlouvy služební vzejdou závazky oběma stranám:

a) Zaměstnaný je povinen konati práce způsobu ujednaného, v ujednaných mezích a v ustanoveném čase podle nařízení daných mu zaměstnavatelem, po př. jeho zástupcem. Není-li o způsobu a rozsahu prací nic ujednáno, sluší konati služby přiměřené, § 1153. Četná ustanovení omezují volnost smluvní; srovn. zejména zák. ze dne 19. XII. 1918, č. 91 Sb. Podle okolností případů bude věcí zaměstnaného, aby se určitým způsobem proti zaměstnavateli choval, určitého počínání se zdržoval, šetřil služebního tajemství a pod. Speciální zákony mají o těch věcech ustanovení zvláštní.

Nepodává-li se ze smlouvy služební nebo z okolností něco jiného, musí zaměstnaný služby konati sám a právo na služby nelze převésti, § 1153. Při četných smlouvách služebních (na př. ve velkých podnicích výrobních nebo obchodních) bude míti za to, že smlouvě odpovídá přechod práv ze smluv služebních se zaměstnanci podnikovými na nového nabývatele podniku.

Nekoná-li objednaný práci dobře, mo-

hla by tato skutečnost býti „důležitou příčinou“ k jeho propuštění po rozumu § 1162.

Způsobí-li objednaný objednateli škodu svojí vinou (srov. zejména § 1299), bude za to odpověděn.

Ke smlouvám služebním sluší vztahovati také §§ 1009, 1. věta, in fine a § 1012 in fine.

Práva na práci zaměstnaný zásadně nemá. Srovn. Krčmář, Zpráv. J. Mor., 1918 a Nowack N. Ř. 1594, GUW. N. Ř. 3600, 6648; jinak GUW. N. Ř. 1468.

b) Zaměstnavatel je povinen α) zaplatiti mzdu, nebylo-li ujednáno, že mzda placena býti nemá. V jednotlivostech jest poznamenati:

O způsobech mezdních srov. pod č. I 2 b α.

Není-li výše mzdy umluvena (o úmluvě mzdy platí celkem ustanovení obecná) a nepodá-li se rozhodnutí z ustanovení zákonných nebo místních zvyklostí, rozumí se mzda přiměřená, § 1152, a vyměří ji patrně soudce; srov. ostatně zák. č. 91/1918 Sb., Vážný civ. 6814, 6854, 6953, 6983, 7576, 7577, 7611, 7901, 8327, 8560, 8561, 8717, 8818, 8896, 9146, 9505, 9603, 9817, 10076, 10226, 10274, 10317, 10504, pak GUW. N. Ř. 1341.

O výplatě mzdy má § 1154 některá pravidla vykládací. Není-li nic jiného ujednáno, nebo při službách ujednaného druhu obvyklé, náleží objednanému mzda po vykonané práci. Je-li mzda vyměřena podle měsíců neb kratších údobí, sluší ji platiti koncem každého kalendářního měsíce, resp. takového kratšího údobí. Mzdu vyjednanou podle hodin, kusů nebo jednotlivých výkonů, sluší platiti za hotové výkony koncem každého kalendářního téhodne, jde-li však o vyšší služby, koncem každého kalendářního měsíce. Vším způsobem (a tu jde o předpis kogentní) dospěje vysloužený plat skončením služebního poměru. Podle § 1154 a může zaměstnaný, honorovaný podle kusů nebo jednotlivých výkonů žádati i před splatností mzdy za zálohu přiměřenou vykonaným službám a svým výlohám.

Nedošlo-li na konání služeb, má zaměstnaný právo na mzdu, když byl ke službám hotov a zabránily mu v tom skutečnosti, které jsou na straně zaměstnavatelově; musí si však dáti vpočísti, co ušetří tím, že na služby nedojde a čeho zaměstnaný získal jinakým zaměstnáním nebo čeho úmyslně získati opomenul. Byl-li takovými skutečnostmi při konání služeb zkrácen na čase, náleží mu přiměřená náhrada, § 1155. Takové zkrácení se vyskytne zhusta při mzdě akordní (na př. opožděným započetím práce), ale mohlo by se vyskytnouti i jinde.

Zaměstnanému přísluší, když byl zaměstnán již čtrnáct dní, nárok na mzdu nejvýše týdenní i tenkráte, když z důležité příčiny, týkající se jeho osoby (vládní osnova k novele uvádí příkladem pozvání k soudu, srov. Vážný civ. 1889, opatření zdravotní policie, požadavky slušnosti anebo piety; zpráva justiční komise i vojenskou službu, srovn. Vážný civ. 1861, 4603, ale také č. 5279, 9136, a dopravní poruchy) nemohl vykonávati práci nebo službu, pokud si toho nezpůsobil úmyslně nebo hrubou nedbalostí. Co se týká vojenské služby srov. nyní zák. č. 61/1925 Sb. a k tomu Vážný civ. 5729.

Nemůže-li zaměstnanec vykonávati práci nebo službu proto, že onemocněl, nebo že utrpěl úraz, přísluší mu místo mzdy uvedené v odstavci prvém, až v třetím a čtvrtém týdnu po 10% jeho mzdy, v pátém a šestém týdnu nemoci po 20% mzdy, v sedmém a osmém týdnu nemoci po 30% mzdy.

Ustanovení právě citovaná se netýkají těch ustanovení kolektivních smluv nebo pracovních (služebních) řádů již platných, která jsou pro dělníky příznivější.

Požitky uvedené v odstavci druhém se platí po dobu tamtéž uvedenou také tehdy, když zaměstnaný byl propuštěn, protože trvala nezaviněná nezpůsobilost k práci přes čtyři neděle (§ 82 živn. řádu).

§ 1154 b ve znění, které mu dal zák. ze dne 1. IV. 1921, č. 155 Sb.

β) Jestliže zaměstnaný při služebním poměru, který je hlavním zdrojem jeho výdělku, je přijat do domácnosti zaměstnavatelovy, je věcí tohoto, aby mu v případě onemocnění (jak vychází na jevo z přípravných prací mot. str. 144, je lhostejno, zdali jde o onemocnění úrazem či z příčiny jiné), které nebylo způsobeno ani úmyslně ani hrubou nedbalostí, poskytl vedle peněžních platů (mzdy) potřebné zaopatření, lékařskou pomoc a nutné léky, a to po 14 dnů, když služební poměr trval již 14 dní a po čtyři neděle, když trval již půl roku, § 1156, odst. 1. (V případech § 1156 musí tedy i mzda býti placena 14 dní, po případě 4 týdny, když nemoc tak dlouho trvá; pochybno je arci, zdali tento mzdový nárok nebyl modifikován zák. č. 155 z r. 1921 Sb.) Za to, když při osobách jmenovaných v § 1156 se vy-

skytnou jiné důležité příčiny podle § 1154 b, může býti žádána samozřejmě jen mzda, a může býti mzda žádána jen způsobem uvedeným v § 1154 b.

Zaopatření a ošetření může býti poskytnuto tak, že bude zaměstnaný dán do nemocnice a svolí-li zaměstnaný, k třetím osobám (na př. do jeho rodiny). Vyhledává-li toho povaha nemoci, může zaměstnaný žádati, aby byl ošetřen v nemocnici, § 1156, odst. 2.

Zaměstnavatel nemá povinností uvedených v prvých dvou odstavcích § 1156, když služební poměr byl zřízen na dobu přechodní potřeby a netrval ještě měsíc. Podobně nemá zaměstnavatel povinnosti k takovým praestacím, jakých se dostává zaměstnanému ze sociálního pojištění, § 1156 a in fine.

Náklady domácího zaopatření nese zaměstnavatel ze svého. Hotové výlohy za lékařskou pomoc a za nutné léky, pak náklady za péči v nemocnici nebo u třetích osob může si zaměstnavatel sraziti ze služebních peněžitých platů připadajících zaměstnanému za dobu nemoci, § 1156 a, odst. 1. (Převyšují-li tedy ony výlohy plat, dosazuje na ně zaměstnavatel vším způsobem ze svého.) Dostává-li se zaměstnanému po dobu nemoci peněžitých platů z veřejnoprávního pojištění, může mu zaměstnavatel sraziti ze mzdy tolik, aby se srážka měla k celé mzdě jako se má skutečný příspěvek zaměstnavatelův k celému pojistnému, § 1156 a, odst. 2., 1. věta.

Povinnosti uložené zaměstnavateli v §§ 1154 b a 1156 zanikají, když služební poměr skončí uplynutím doby, na kterou byl ujednán, výpovědí nebo propuštěním, které se nestalo pro onemocnění nebo jinou důležitou příčinu sběhlou v osobě zaměstnaného podle § 1154 b. Bude-li zaměstnanec pro ono zaneprázdnění propuštěn anebo obdrží-li v době zaneprázdnění výpověď, nesluší ke skončení služebního poměru tím způsobem hleděti v příčině nároků jmenovaných v § 1156 b.

γ) Zaměstnavatel je povinen služební úkony říditi tak a v příčině místností a nářadí, které má poskytnouti nebo poskytl, pečovati, aby byly chráněny život a zdraví zaměstnaného, pokud je to možno podle povahy služeb, srov. Vážný. civ. č. 1609, 2007, 4979. Je-li zaměstnaný přijat do domácnosti zaměstnavatelovy, je zaměstnavatel povinen, pokud se týká místnosti obytné i ložnice, zaopatření a doby pracovní i zotavovací opatřiti, čeho je potřebí pro zdraví, mravnost a náboženství zaměstnaného, § 1157; srov. k tomu také zák. č. 67/1925 Sb. o placené dovolené zaměstnance.

δ) O výlohách zaměstnaného novela neustanovila mimo případy § 1154 a, jenž je užší starého § 1156. Ale bude míti za to, že i nyní, bez omezení na případy § 1154 a, má-li zaměstnaný výlohy, kterých na sebe nevzal, musí mu zaměstnavatel dáti zálohu a založil-li ho zaměstnaný, musí mu zaměstnavatel dáti náhradu, a to hned a ne teprve se mzdou, arg. § 1170.

ε) Zaměstnavatel je povinen zaměstnanému nahraditi škodu, kterou mu způsobil svojí vinou, § 1295; přijímá se však namnoze, že platí i tu § 1014 o. z.; srov. GUW. 3635.

ζ) Zaměstnanému náleží právo na volné hodiny a dny podle dohody, místní zvyklosti a podle speciálních ustanovení zákonných; srov. k tomu nyní zák. č. 67/1925 Sb., pak Vážný civ. č. 6386.

η) Při skončení služebního poměru je vydati zaměstnanému na jeho žádost písemné vysvědčení o době a způsobu služby. Žádá-li zaměstnaný za vydání vysvědčení v době, kdy služební poměr trvá, sluší mu je vydati na jeho náklad. Nepřípustny jsou zápisy a poznámky ve vysvědčení, které by zaměstnanému ztížily získání nového postavení. Sem náležejí také zřejmá znamení, srozumitelná zaměstnavatelům. Těmito ustanoveními není nic pověděno o dovolenosti nebo nedovolenosti informací o zaměstnanci, ba ani o zasílání tak řečených černých listin. O tom všem sluší rozhodnouti podle § 1295, odst. 2.; srov. i § 1330, odst. 2, o. z. Vysvědčení zaměstnaného, která jsou uschována u zaměstnavatele, sluší zaměstnanému vydati kdykoli na požádání, § 1163.

ϑ) Byl-li zaměstnaný přijat do domácnosti zaměstnavatelovy nebo brání-li mu služební poměr, aby si vyhledal nové místo, sluší mu po výpovědi k jeho žádosti dáti přiměřený čas, aby si vyhledal nové místo. Platu proto nelze ztenčiti, § 1160. Nařízením může býti ustanoveno pro jednotlivá místa, obvody nebo jednotlivé skupiny služebních poměrů o čase, který sluší zaměstnanému po výpovědi povoliti k vyhledání nového místa, § 151, nov. III. Jak svědčí text § 1160 a jak upozorňují vládní motivy (str. 148) a zpráva justiční komise (str. 227), týká se § 1160 případů, ve kterých dojde na zrušení služební smlouvy výpovědí. Ale lze míti za to, že praxis téhož ustanovení užije také

v leckterém případě, kdy služební poměr byl sjednán na dobu určitou.

2. Služební smlouva se zrušuje:

a) Uplynutím času, na který byl služební poměr sjednán, § 1158, odst. 1. Čas může býti sjednán přesně nebo jinakým způsobem (na př. do konce žní). Služební poměr sjednaný na zkoušku nebo na dobu přechodné potřeby může býti v prvém měsíci rozvázán oběma stranami kdykoli, § 1158, odst. 2. Služební poměr sjednaný do života některé osoby nebo na dobu delší pěti let, může býti zaměstnaným po pěti letech rozvázán výpovědi šestiměsíční, § 1158, odst. 3.

b) Služební poměr, který nebyl sjednán na určitou dobu nebo ve kterém se pokračuje bez udání doby (sem náležejí zejména také služební poměry na zkoušku nebo na dobu přechodní potřeby, když trvaly déle jednoho měsíce), může býti rozvázán výpovědí. Výpověď lze dáti: Když při služebním poměru, jehož předmětem nejsou vyšší služby, je mzda vyměřena podle hodin, dní, kusů nebo jednotlivých výkonů, kdykoli pro příští den; když takový služební poměr je hlavním zdrojem výdělečné činnosti zaměstnaného a trval již tři měsíce nebo když mzda je vyměřena podle týdnů, nejpozději prvého všedního dne téhodne pro konec téhodne. Při mzdě kusové nebo vyměřené podle jednotlivých výkonů se výpověď nestane účinnou před dokončením výkonů, které byly začaty v době výpovědí, § 1159. Jestliže služební poměr, jehož předmětem jsou vyšší služby, srov. Vážný civ. 1315, je hlavním zdrojem výdělečné činnosti zaměstnaného a trval již tři měsíce, sluší beze zřetele ke způsobu mezdnímu dáti výpověď nejméně čtyřnedělní. Stejné platí vůbec, když je mzda vyměřena podle let, § 1159 a. Ve všech ostatních případech (sem náležejí i smlouvy s volontéry, zpr. just. kom., str. 224) lze rozvázati služební poměr výpovědí nejméně čtrnáctidenní, § 1159 b. Lhůta výpovědní musí býti stejná pro obě strany. Byly-li vymíněny různé lhůty, platí pro obě strany lhůta delší, § 1159 c. Srov. ještě §§ 3 a 26 zák. č. 330/1921 Sb. a § 11 zák. č. 144/1920 Sb., jež omezují právo k výpovědi.

c) Podle okolností vyhlášením konkursu. Je-li kridatářem zaměstnavatel a vstoupil-li zaměstnaný již do služby, může zaměstnaný smlouvu zrušiti do jednoho měsíce od prohlášení konkursu bez výpovědi, správce konkursní podstaty do téže doby zákonnou nebo kratší smluvenou výpovědí. Byla-li smlouva zrušena výpovědí správce konkursní podstaty před uplynutím doby, na kterou byl služební poměr sjednán, může zaměstnaný žádati za náhradu škody vzešlé mu výpovědí jako konkursní věřitel. Byl-li prohlášen konkurs na jmění zaměstnavatelovo dříve než zaměstnanec nastoupil službu, může od smlouvy odstoupiti i zaměstnanec i správce konkursní podstaty. Odstoupí-li správce podstaty, přísluší zaměstnanci nárok na náhradu škody jako konkursnímu věřiteli, § 27 konk. ř. Ustanovení o působení konkursu na služební smlouvu, daných ve zvláštních zákonech, se konkursním řádem ruší, čl. I, odst. 2., uvoz. zák.

d) Služební poměr může býti rozvázán oběma stranami z důležitých příčin, a to, byl-li sjednán na určitou dobu, před uplynutím této doby, v ostatních případech bez výpovědi, § 1162. Důležité příčiny nejsou uvedeny ani příkladmo. Srov. Vážný civ. č. 360, 447, 1423, 8880, 9536, pak § 11, odst. 3., zák. č. 131/1931 Sb., podle něhož přísedící pracovního soudu nemůže zaměstnavatel propustiti proto, že výkonem své funkce zanedbávají zaměstnání nebo protože určitým způsobem svou funkci vykonávají.

Byl-li zaměstnaný propuštěn předčasně ze své viny, je povinen dáti náhradu škody způsobené nesplněním smlouvy, § 1162 a, 2. věta (při tom však sluší míti na zřeteli hledíc k §§ 1154 b a 1156 a, že, bude-li zaměstnaný propuštěn proto, že nemůže vykonávati práci nebo službu a lze tuto nemohoucnost přičísti jeho culpa levis, pohledávka uvedená v 2. větě § 1162 a nevzejde). Za práce již vykonané, za něž mzda ještě nedospěla, může zaměstnaný žádati poměrný díl mzdy jen tehdy, když ony práce předčasným zrušením služebního poměru nepozbyly pro zaměstnavatele ceny zcela nebo z největší části, § 1162 a, 3. věta.

Vystoupil-li zaměstnaný předčasně proto, že mu dal zaměstnavatel ze své viny důležitou příčinu k vystoupení, bude mu zaměstnavatel povinen nahraditi způsobenou škodu. Náhrada škody je tu vyměřena tak, že zaměstnaný má právo na mzdu, jak by mu příslušela podle smlouvy (tedy zejména co do platebních termínů), a to za dobu, po kterou by byl služební poměr ještě trval, kdyby byl rozvázán uplynutím smluvené doby nebo řádnou výpovědí. Ale musí si započísti vše, co ušetřil tím, že služeb nekoná a čeho nabyl tím, že byl jinak

zaměstnán, po případě čeho úmyslně zanedbal nabýti. Když doba výše uvedená není delší tří měsíců, může zaměstnaný žádati celou mzdu za tuto dobu připadající, ihned a beze srážek, § 1162 b; srovn. Vážný civ. č. 7715. Utrpěl-li zaměstnaný větší škodu, může žádati i za její náhradu.

Jestliže zaměstnaný vystoupí předčasně bez důležité příčiny, může zaměstnavatel žádati buď další konání služeb a náhradu způsobené škody nebo (akceptovati vystoupení a) žádati náhradu škody způsobené nesplněním (odchylka od §§ 918, 919 o. z.), § 1162 a, 1. věta.

Jestliže bude zaměstnaný propuštěn bez důležité příčiny, služební poměr tím rozvázán nebude a zaměstnaný může dokročiti na zaměstnavatele o splnění povinností uložených mu služební smlouvou (co do naturálních požitků zhusta bude moci žádati relutum). Ale míra jeho pohledávání je v § 1162 b určena stejně jako v případě předčasného vystoupení zaviněného zaměstnavatelem; srov. Vážný civ. č. 1411.

Jestliže obě strany jsou vinny předčasným rozvázáním služebního poměru, rozhodne soud, uváže věc volně, zdali a jaká náhrada komu přísluší, § 1162 c.

Pohledávání vznikající předčasným vystoupením nebo předčasným propuštěním podle §§ 1162 a a 1162 b uhasínají, jestliže nebyla přivedena na soud do šesti měsíců ode dne, kdy bylo je možno vznésti, § 1162 d. Srov. i Vážný civ. č. 87, 5003.

e) Co do smrti stran, jest poznamenati, že smrtí zaměstnancovou poměr pracovní zaniká. Jak působí smrt zaměstnavatelova na pracovní poměr, jest posouditi podle povahy a účelu pracovního poměru. Možná, že smrt zaměstnavatelovu bude pokládati za překážku prací podle § 1155, nebo práva ze smlouvy přejdou na dědice zaměstnavatelovy nebo konečně pracovní poměr se skončí; srov. ostatně Ehrenzweig, II, 1, str. 460.

Skončení poměru pracovního dá vzniknouti různým povinnostem vedoucím k likvidací poměru, na př. povinnosti vyúčtování, povinnosti vrátiti kauci, vrátiti nástroje, materiál a pod.

Poznámka k č. 1 a 2. Oprávnění zaměstnaného, která se podávají z §§ 1154, odst. 3., 1154 b, 1155, 1156—1159 b, 1160, 1162—1163 nemohou býti p. s-ou ani odstraněna ani omezena, § 1164 ve znění, které mu dal § 1 zák. ze dne 21. XII. 1921, č. 497 Sb.; srov. i § 15 zák. č. 82/1920 Sb. a Vážný civ. č. 8157. Vždy však je hleděti k § 879 o. z.

Dohody přícící se § 1164 budou neplatné, zdali snad nebude neplatná smlouva celá, jest posouditi podle obdoby § 878, 2. věty, o. z. Ani o likvidaci neplatné smlouvy nelze dáti jednotné pravidlo; kasuistiku srov. Klang-Adler, III, str. 340 sl.

III. Smlouva o dílo. Jak vychází na jevo již z § 1166, může býti v konkretním případě, když jde o zpracování látky, pochybno, zdali smlouvu učiněnou sluší pokládati za smlouvu o dílo či smlouvu trhovou. Podle téhož paragrafu jest v pochybnostech, zdali převzetí zpracování věci sluší považovati za tu neb onu smlouvu, rozhodnouti, že ten, kdo dodal látku ke zhotovení díla, učinil smlouvu o dílo; že však je tu smlouva trhová, když látku dodal objednaný. Zákon tedy nepraví, že by tu byla vždycky smlouva trhová, když látku dodal objednaný a vychází také na jevo z některých ustanovení zákonných (zejména z §§ 1158 a, 1171), že může tu býti smlouva o dílo, když látku dodal objednaný. V příčině otázky, které případy sluší pokládati pochybnými, nedává zákon rukojeti. Odpověď lze získati uvážením předpisů obsažených v titulu o smlouvě trhové a smlouvě o dílo, pokud se ony předpisy od sebe liší (zejména §§ 1056—1152, 1047, 1048—1168, 1168 a, 1171). Uvážením těchto předpisů lze pokládati nejpřiměřenějším rozhodnutí, které sporné území třídí takto: Jde-li při nějaké smlouvě o vyvolání pracovního procesu, t. j. jde-li o takové případy, ve kterých objektivně podle názorů obchodu je nutno, aby, přeje-li si někdo nějaký předmět, k docílení jeho byl vykonán proces pracovní, a tento proces se koná právě se zřetelem k oné iniciativě, je tu smlouva o práci a tedy smlouva o dílo, i když látku dodal objednaný. Jde-li naproti tomu o takové smlouvy, při kterých objednatel vůbec neví, zdali k docílení výsledků jím žádaného je nutno, aby proces pracovní byl vykonán protistranou nebo kýmkoli jiným, ježto podle zkušeností je mu známo, že předměty takové, jaké žádá, zhusta se požadují i jinými osobami a proto snad jsou na skladě, je tu smlouva trhová, když látka byla dodána objednaným (srov. Ehrenberg: Jahrbücher für Dogmatik, XXVII., str. 254 sl.; Krčmář: Smlouva námezdní, str. 116 sl.). Srov. i GUW. N. Ř. 875, 3329; Nowack, N. Ř. 1572, pak 1594; Vážný civ. č. 1066, 1259, 1623, 4073, 4569, 5270, 7009, 7886, 10658, 10795.

O právních následcích smlouvy o dílo ustanovil zákon takto:

1. Podnikatel je povinen objednané dílo provésti. Látku mu odevzdanou musí bedlivě opatrovati, a sice tu platí zajisté stejná pravidla jako o schovateli. Způsobí-li při provedení díla objednateli škodu, bude odpověden za každé nedopatření; srov. zejména § 1299.

Na smlouvě záleží, zdali podnikatel je povinen provésti dílo sám, či může-li užiti pomocníků či konečně provedení díla svěřiti jinému. Ovšem je v té příčině hleděti nejen k tomu, co bylo výslovně ujednáno, nýbrž i k tomu, co z okolností vychází na jevo jako mlčky ujednané. Vodítkem bude tu zhusta skutečnost (protistraně známá), že právě podnikatel má zvláštní odborné znalosti a dovednosti, kterých k vyvedení díla je potřebí. Není-li ujednáno jinak ani výslovně ani mlčky, má podnikatel na vůli dílo provésti sám nebo dáti je provésti pod osobní odpovědností, § 1165, čímž mělo býti také vysloveno, že podnikatel, který užívá pomocníků nebo svěří vyvedení díla substitutovi, odpovídá za tyto osoby tak, jako kdyby dílo vyváděl sám. (Zpr. just. kom. 240.) Při některých smlouvách o dílo jsou dána zvláštní ustanovení o ručení principálově (zejména v právu obchodním, podle zák. z 5. V. 1869, č. 27 ř. z., a ze dne 12. VII. 1902, č. 147 ř. z. atd.).

Podnikatel je povinen hotové dílo odevzdati včas. Opozdí-li se, platí nyní obecné předpisy §§ 918 sl.

Podnikatel je povinen provésti dílo řádně. O díle vadném daly ustanovení §§ 1167 a 1168 a. Má-li dílo vady, sluší rozeznávati:

a) zdali jde o vady, které jsou důsledkem vadné povahy zpracované látky (vitia materiae). O tom případě ustanovil § 1168 a, že je věcí podnikatelovou, aby objednatele varoval, jestliže mu dal látku, která se zřejmě nehodí ke zpracování. Neučiní-li tak a vypadne-li dílo pro nezpůsobilost látky vadně, bude objednaný povinen nahraditi škodu. Mimo tento případ objednaný odpověden nebude. Stejně rozhodl § 1168 a o vadách, které jsou důsledkem patrně nesprávných pokynů objednatelových;

b) zdali jde o vady, které jsou důsledkem vadné práce (vitia operis), § 1167. Podle toho, co je uvedeno v tomto paragrafu, sluší rozeznávati:

α) vady podstatné (t. j. takové, které činí dílo neupotřebitelným [sc. pro objednatele]) a takové, které se příčí výslovné dohodě.

Tu má objednatel trojí možnost:

αα) může od smlouvy odstoupiti, t. j. může nabídnuté mu plnění zamítnouti, resp. když je přijal, žádati za redhibici. Jestliže sám byl dal látku, musí mu býti hrazena její cena;

ββ) může žádati za opravu vad, není-li oprava spojena s nepoměrným nákladem. K opravě musí dáti podnikateli přiměřenou lhůtu, přičině prohlášení, že po jejím uplynutí opravu odmítá;

γγ) může žádati za slevu mzdy, je-li dílo vadné méně hodnotné než dílo bezvadné;

β) vady nepodstatné a takové, které se nepříčí výslovně dohodě. V takových případech má objednatel jen možnosti, které byly uvedeny pod lit. α, lit. ββ i γγ.

Ježto závazky uvedené v § 1167 jsou závazky ze správy, vytkl § 1167 in f., že pokud není v témž paragrafu ustanovení („im übrigen"), platí předpisy dané o správě při záplatných smlouvách, čímž podle zpr. just. kom. (242) míří na §§ 118 až 120, nov. III.

Zvláštní ustanovení dal § 1300 o udělení rady znalcem. Znalec jest odpověden, jestliže za odměnu ve věcech svého umění nebo vědění udělí nedopatřením škodlivou radu. Nedopatřením jest rozuměti nedostatek píle a znalostí určený v § 1299. Z judikatury srov. GUW. N. Ř. 213, 4449. Škodlivé vadě rovná nesprávnou informaci Vážný civ. č. 8042; srov. dále GUW. N. Ř. 924, 1246.

2. Objednatel je povinen zaplatiti mzdu, a to zpravidla po vyvedení díla; srov. Vážný civ. 10454. Provádí-li se dílo v odstavcích nebo jsou-li s tím spojeny výlohy, kterých podnikatel na sebe nevzal, je podnikatel oprávněn žádati za poměrnou část mzdy (t. j. za mzdu odpovídající vykonané práci) a za náhradu učiněných výloh již napřed (t. j. hned, jakmile je učiní a ne teprve se mzdou, § 1170). Ostatně nelze pochybovati, že podle zvyklostí může žádati za zálohu na takové výlohy.

Není-li ve smlouvě ustanovena mzda, platí, že je ujednána mzda přiměřená § 1152, srov. z nové jud. na př. Vážný civ. č. 7008.

Byl-li základem smlouvy učiněn rozpočet, a to tak, že se podnikatel výslovně zaručil za jeho správnost, nemůže podnikatel žádati za zvýšení mzdy, když se objeví nepředvídaná velikost nebo nákladnost rozpočtených prací § 1170 a, odst. 1.

Mohl by se také vyskytnouti případ, že základem smlouvy byl učiněn rozpočet a že se podnikatel výslovně zaručil za jeho úplnost, t. j. že k vyvedení díla nebude potřebí provedení jiných prací než rozpočtených a pak se objeví k dokončení díla potřeba prací nových. O tom případě § 1170 a neustanovil, ale snáší patrně obdobného užití.

Byl-li smlouvě učiněn základem rozpočet a výše uvedené ujištění dáno nebylo, může objednatel, když se objeví značné překročení rozpočtu nezbytným, odstoupiti od smlouvy poskytnuv podnikateli přiměřenou náhradu vykonané práce. Jakmile se však ono překročení rozpočtu objeví nezbytným, je věcí podnikatelovou oznámiti to bez prodlení objednateli, jinak by ztratil každé právo na náhradu toho, oč rozpočet byl překročen, § 1170 a, odst. 2.; srov. Vážný civ. č. 1214, 1591, 2147; srov. ostatně i Vážný civ. č. 4568.

Objednatel je odpověden za škodu, kterou podnikateli způsobil svojí vinou.

O objednateli díla platí podle okolností ustanovení § 1157 mimo ona, která se týkají řízení pracovních úkonů, pracovní doby, doby k zotavení, § 1169.

3. Nedošlo-li k provedení a dodání díla pro nemožnost, platí:

a) pokud jde o t. zv. periculum faciendi:

α) jestliže provedení díla se stalo nemožným vinou objednaného, musí dáti náhradu podle zásad obecných;

β) je-li provedení díla nemožné pro náhodu nastalou v osobě objednaného, tu buď smlouva se zruší nebo bude možno postaviti náhradníka. Poněvadž při smlouvě o dílo zpravidla nepůjde o to, aby dílo bylo vyvedeno individuální činností objednaného (činnost nebude, jak se praví, nezastupitelná), bude tento druhý postup často odpovídati obsahu smlouvy. Bude-li míti místo alternativa prvá, bude moci požadovati objednaný náhradu učiněných nákladů a mzdu přiměřenou vykonané práci, pokud vůbec výsledek práce pro objednatele má hodnotu, čili pokud plnění objednaného je, jak se praví, dílné. To vychází na jevo z § 1171, jenž, pojednávaje o smrti podnikatelově, vytkl, že smrtí téhož, byla-li mu práce svěřena zřetelem k jeho zvláštním schopnostem, smlouva se ruší, že však dědicové jeho mohou žádati cenu připravené upotřebitelné látky a díl mzdy přiměřený vykonané práci; srov. také GUW. N. Ř. 873.

γ) nedojde-li na provedení díla, náleží objednanému přes to umluvená mzda, byl-li hotov k plnění a bylo-li mu v tom zabráněno skutečnostmi, které jsou na straně objednatelově, srov. Vážný civ. č. 788; musí si však započísti, co uspoří tím, že na práci nedojde nebo čeho nabude jinakým zaměstnáním, po případě čeho úmyslně zameškal nabýti. Bude-li podnikatel oněmi skutečnostmi při provádění díla zkrácen na čase, náleží mu přiměřená náhrada. Nedojde-li na provedení díla, protože objednatel neposkytl potřebného spolupůsobení, může podnikatel také dáti mu k tomu přiměřenou lhůtu, přičině prohlášení, že smlouvu sluší pokládati za zrušenou, uplyne-li lhůta marně, § 1168. Zemře-li objednatel, zůstávají jeho dědicové ve smlouvě, § 1171 in fine;

b) o případnostech, kdy na zahájení prací nebo na provedení díla nedojde proto, že látka, která měla býti zpracována, vzala zkázu (periculum operis), ustanovil § 1168 a. Podle něho nemůže podnikatel požadovati mzdy, když dílo před převzetím vezme zkázu pouhou náhodou. Látku ztrácí ten, kdo ji dodal, § 1168 a, 1. a 2. věta. Jestliže dílo vezme zkázu nezpůsobilostí látky nebo následkem nesprávných pokynů objednatelových, platí totéž, co platí, když týmiž skutečnostmi vypadne dílo vadně, srov. § 1168 a, 3. věta; srov. i Vážný civ. č. 4633.

Práva a závazky vznikající ze smlouvy o dílo zanikají skutečnostmi, které vůbec mívají v zápětí zánik závazků obligačních, tedy zejména splněním smlouvy. O nemožnosti splnění, jak bylo naznačeno výše, má zákon ustanovení zvláštní (odchylky od § 1447). Mimo to mohou zaniknouti ony závazky odstoupením jedné nebo druhé strany z příčin uvedených v zákoně, o nichž již bylo promluveno výše.

C. K s-ám p-m náleží také smlouva zmocňovací podle hlavy 22., II. dílu o. z., jejíž pojem, jak již bylo naznačeno, je sporný. Sotva se arci již vyskytne mínění, že smlouva, kterou definuje § 1002 o. z., je smlouva, kterou někdo uložené jednání přejímá opatřiti jménem jiného. Převládá však jistě mínění, které formuloval nejostřeji Schey, Obligationsverhältnisse, I., str. 446 sl., že zákoník dal v §§ 1002 sl. ustanovení o smlouvě, kterou se někdo (za plat nebo bezplatně) zavazuje obstarati jeho záležitosti jeho jménem nebo na jeho účet (Geschäftsbesorgung), takže jde o smlouvu, kterou se někdo zavazuje k činnosti pro

druhého (tedy tak, jako při smlouvách podle hlavy 26.). Ale liší se od smluv podle hlavy 26. zvláštní povahou této činnosti. Při smlouvě podle hlavy 26. jde o činnosti „faktické", při smlouvě zmocňovací o činnosti, které podle právního poměru mezi příkazatelem a příjemcem příkazu způsobí změny v právní sféře druhého (činnosti juristické).

Proti tomuto mínění pokusil jsem se již r. 1902 určiti hranici mezi smlouvami podle hlavy 22. a smlouvami podle hlavy 26. jinak, a to touto argumentací:

Především bylo pověděno, že zákoník v 22. hlavě působením doktriny obecného práva nemístně smísil věci velmi rozmanité, zejména propůjčení plné (zástupčí) moci, se smlouvou, kterou někdo se zavazuje vykonati něco pro jiného*).

Dále bylo možno konstatovati, že učení, které prohlašuje za předmět smlouvy upravené v hlavě 22. činnost juristickou, za předmět smlouvy upravené hlavou 26. činnost faktickou, se pohybuje na základě velmi nejistém, poněvadž rozlišení činnosti juristické od činnosti faktické působí velké obtíže (srov. Krčmář, Část všeobecná, § 43) a poněvadž, i když možnost takového rozlišení připustíme, musíme míti na očích jednak, že činnost prima facie faktická může býti činností juristickou. Z některých ustanovení občanského zákona vychází na jevo, že i činnost faktická může býti předmětem smlouvy zmocňovací; arg. § 960, kdež se praví, že schovatel, když mu bylo uloženo kromě opatrování věci ještě konání další, má se posuzovati „als ein Gewalthaber" a nerozlišuje se, zdali toto jednání další je jednáním právním či faktickým (srov. Stupecký, Versio in rem, p. 256). Dále padá na váhu, že bychom, vykládajíce hlavu 22. ve smyslu výše uvedeném, dospěli k tomu, že občanský zákoník zná dva typy smluvní, jejichž předmětem je činnost pro jiného, které se liší povahou činnosti, ale nemá ustanovení o smlouvě, kterou se někdo zavázal k bezplatné činnosti faktické, ačkoli jinde typ smlouvy bezplatné a záplatné klade proti sobě (darování — trh, směna; půjčka — nájem a pacht) a ačkoli typy smluv bezplatných a záplatných vyhledávají zvláštní úpravy s hlediska civilně politického*).

Mimo to seznáme rozborem předpisů hlavy 22., pokud jednají o právech a povinnostech stran, jakož i o skonání smluvního poměru a pokud se liší od analogických ustanovení hlavy 26., že se hodí na smlouvy bezplatné (srov. zejména §§ 1020, 1021 a c. 1155, 1160; § 1014). Uvážíme-li konečně historické důvody formace hlavy 22., seznáme, že smlouva zmocňovací, jak jest upravena v §§ 1002 sl., není než mandátem doktriny obecného práva, jež neporozuměvši četným ustanovením práva římského o mandatum a ustanovením jinakým, vytvořila smlouvu, o které se domnívala, že je v souhlase s mandátem práva římského.

Uvážením toho všeho bylo možno zastávati, že ustanovení hlavy 22., pokud se týkají smlouvy o poskytnutí činnosti, sluší vztahovati na smlouvu, kterou se někdo zavazuje druhému k činnosti z úslužnosti a tudíž bezplatně. Bude-li však za opatření záležitosti nějaké vymíněn plat, § 1004, bude tu smlouva podle hlavy 26. Srov. Krčmář, Smlouva námezdní, str. 15 sl.; srov. ještě Krčmář, Právo obligační, § 62, č. III, 3.

Blízko názoru tuto hájenému stojí názor, který podstatu smlouvy, o které ustanovila hlava 22., rovněž hledá v rázu úslužnosti (officium et amicitia), ale pokládá, že ráz úslužnosti není setřen, jestliže někdo dá jinému k disposici svou sílu pracovní, ale chce zaplacení jen za práci, kterou vskutku vykoná, nikoli za to, že byl ochoten ji vykonati (Stupecký, Versio in rem, p. 256 a Sborník III, str. 143 in f. sl., pak Krčmář, Zprávy Právnické Jednoty moravské, 1917).

Pojem smlouvy upravené 22. hlavou o. z. hájený výše stěží obstojí beze změny po vydání III. nov. Zaneslť autor novely Schey svoje názory o hranici mezi smlouvami podle hlavy 26. a smlouvou zmocňovací, arci s některými změnami, do novely, kdež v § 150 (§ 1151, odst. 2.) se čte, že, je-li se slibem služby nebo díla spojen slib

*) Že smíšení takové je nemístné, ukazuje nejen § 1034, kdež zástupčí moc se přisuzuje osobám, které neučinili smlouvy se zastoupeným (poručníku, opatrovníku, otci, manželovi), nýbrž i §§ 1027 sl., kde závazek něčí vykonati něco jako zástupce druhého je nepochybně důsledkem smlouvy námezdní, nehledíc ani k tomu, že lze pokládati velmi odůvodněným učení o abstraktní povaze plné moci, podle kterého plná moc může pozůstávati bez jakékoli povinnosti jednati pro druhého. Srov. k tomu Krčmář, Část všeobecná § 45 C I a a Hupka, Vollmacht.

*) Srov. k tomu Schey, na u. m. str. 725 sl., jenž vztahuje ustanovení hl. 22. takřka naveskrz na smlouvy o bezplatnou (faktickou) činnost pro druhého.

obstarati věc, platí také (t. j. vedle předpisů o smlouvě služební, po případě předpisů o smlouvě o dílo) předpisy o smlouvě zmocňovací, čímž bylo implicite vysloveno, že smlouva zmocňovací jest smlouvou o obstarání záležitosti. Mimo to v témž paragrafu (§ 1151, odst. 1.) se mzda neprohlašuje za podstatný element smlouvy služební (ale arci smlouvy o dílo) a bylo by tedy s těmito předpisy na sporu učení, které vidí rozdíl mezi hlavou 22. a 26. obč. zák. v tom, že prvá ustanovuje o bezplatných, druhá o záplatných smlouvách, kterými se slibuje činnost pro druhého. Než nelze se spokojiti ani větou, že hlava 22. ustanovuje o smlouvách, kterými se slibuje (bezplatně či za plat) „obstarání věci", §§ 150 sl., nov. III., o smlouvách, kterými se slibuje (bezplatně či za plat) jinaká činnost. Proti tomu svědčí již definice smlouvy o dílo a 2. odst. § 1151. Ale mimo to:

Jak ukazují přípravné práce (zpráva justiční komise, str. 210) nedefinuje se smlouva služební jen proto jako záplatná, aby pod ustanovení o ní dané bylo možno subsumovati smlouvy s t. zv. volontéry*). Z dalších výkladů tamtéž pak jde na jevo, že smlouvy o poskytnutí činnosti, jejichž motivem jest officium et amicitia, pod pojem smlouvy služební (tím méně pak pod pojem smlouvy o dílo, při níž plat je podstatovým znakem) nenáležejí.

Předpisu § 150 (§ 1151, odst. 2.) nelze vyhověti tehdy, když v kapitolách o smlouvě zmocňovací a smlouvě služební a o dílo jsou předpisy právě opačné (na př. jednak §§ 1020, 1021 o. z., jednak §§ 1158 až 1162 nov.).

Podle toho odpovídá předpisům právním i požadavkům sociálního života nejlépe tento výsledek:

Smlouvy o poskytnutí činnosti, jejichž motivem jsou officium et amicitia poskytatelovy (smlouvy bezplatné v pravém smyslu), sluší posuzovati podle hlavy 22. o. z., a to bez rozdílu, zdali jde o obstarání věci čili nic. Záplatné smlouvy o poskytnutí činnosti sluší posuzovati podle § 150, nov. III., ale jde-li při tom o obstarání záležitostí, sluší se říditi také předpisy hlavy 22., pokud neobsahuje § 150 opačné předpisy tomu bránící. (Srov. Krčmář, Zprávy Právnické Jednoty moravské, 1917.)

*) Smlouvy ty nejsou ostatně bezplatné, a blíží se podstatou smlouvám o vyučení. Bylo je možno subsumovati pod § 1173 o. z., jenž nebyl přijat do novely dojista neporozuměním.

Nechť se pojem smlouvy podle hlavy 22. a její poměr k smlouvám upraveným v hlavě 26. určí jakkoli, jest ona smlouva s-ou p. Nejvýznamnější rozdíly v právních následcích této smlouvy od právních následků smluv podle hlavy 26. jsou v povinnosti k náhradě utrpěné škody podle § 1015, a zejména co do skutečností, kterými povinnosti z této smlouvy se končí, §§ 1020, 1021.

Právo v zemi slovenské a podkarpatoruské. Zák. č. 244/1922 Sb. recipoval ustanovení o smlouvě služební z novelové verse občanského zákoníka. V platnosti zůstala podle § 26 tohoto zák. ustanovení starší, ale jen nejsou-li nepříznivější zaměstnancům. Jsou tam uvedeny zák. čl. XVII/1881 (zákon průmyslový) o smlouvách řemeslnických učňů, pomocníků (tovaryšů) a továrních dělníků; zák. čl. XIII/1876 o poměrech domácí čeledi; zák. čl. II/1898 o smlouvách zemědělských dělníků; zák. čl. XLI/1899 o smlouvách při stavbách vodních, silničních a železničních; zák. čl. XXVII/1900 o zemědělských úřednících; zák. čl. XXVIII/1900 o zaměstnancích lesních; zák. čl. XXIX/1900 o pěstitelích tabáku. Dále by bylo uvésti zák. čl. XLV/1907 o hospodářské čeledi.

Smlouva o dílo nebyla v Uhrách vůbec upravena zákonným aktem. Přihlížíme-li k nauce i k judikatuře, poznáváme, že tu jde o jeden z případů, kdy obč. zák. z r. 1811 vnikl do uherského práva, takže se smlouva o dílo vůbec posuzuje podle tohoto zákoníka. Jen některé speciální zákony, jako na př. obchodní zákoník, se fruktifikují při posuzování smluv o dílo, i když nejsou obchody. Judikatura ostatně není hojná a nepřináší nižádných nových hledisek.

Také co do smlouvy zmocňovací lze mluviti o podobné recepci. Mluví se arci podle vzoru občanského zákoníka pro říši německou o příkazu a pojem se určuje asi tak, že jde o administratio alienorum bonorum. Převládá, jak se zdá, mínění, které podle zásad hlavy 22. obč. zák. chce posuzovati bezplatné smlouvy o práci, kdežto pak podle zásad platných o smlouvě služební a o smlouvě o dílo záplatné smlouvy o práci. Jen ozvuky na středověké názory, kterým se příčilo, pokládati za smlouvy služební (o dílo) smlouvy o duševní činnost, se vyskytují.

Jan Krčmář.